

Gecoördineerd Europees Netwerk voor Dierenwelzijn (EUWelNet)

Samenvatting

Titel

Samenvatting van het project **Coordinated European Animal Welfare Network (EUWelNet)**

Auteurs

Isabelle Veissier, Inra

Marek Spinka, IASP

Bettina Bock, WU

Xavier Manteca, UAB

Harry Blokhuis, SLU

Vertaling uit het Engels: Bettina Bock

Datum: 22 December 2013

Oproep voor voorstellen SANCO 2012/10293

Het EuWelNet project wijst de weg naar een Europees Netwerk van Referentiecentra voor Dierenwelzijn

Context

De oprichting van een Europees Centrum voor dierenbescherming en dierenwelzijn werd voor het eerst voorgesteld in het *Community Action Plan on Protection and Welfare of Animals 2006-2010*¹. Het idee is verder uitgewerkt in 2009 in een rapport² van de Europese Commissie. Dit werd vergezeld door een effectbeoordeling³, waarin de Commissie voorstelde om met behulp van bestaande middelen een Europees Netwerk van Referentiecentra voor Dierenbescherming en Dierenwelzijn (ENRC) op te richten. Het Europees Parlement⁴ is van mening dat een Europees gecoördineerd netwerk voor dierenwelzijn onderdeel moet zijn van reeds bestaande Europese en nationale instituties, en dat het netwerk één instelling moet aanstellen als coördinerende instantie.

In 2013 nam de Commissie een voorstel inzake officiële controles⁵ aan waarin 'referentiecentra voor dierenwelzijn' worden gedefinieerd die de Commissie en de lidstaten moeten ondersteunen bij de toepassing van regels die dierenwelzijnseisen vastleggen.

De geplande taken van deze centra zijn:

- Het leveren van wetenschappelijke en technische expertise (bijvoorbeeld gerelateerd aan specifieke wetten of de ontwikkeling en toepassing van indicatoren van dierenwelzijn);
- Het ontwikkelen van methodes voor het beoordelen en verbeteren van het welzijn van dieren die gebruikt worden voor commerciële of wetenschappelijke doeleinden;
- Het geven van opleidingen aan de nationale staf voor wetenschappelijke ondersteuning, de staf van de bevoegde autoriteiten en deskundigen uit derde landen;
- Het verspreiden van onderzoeksresultaten en technische innovaties en het samenwerken met onderzoeksinstituten van de EU op terreinen die binnen het kader van hun missie vallen.

Deze taken zijn zeer vergelijkbaar met de taken die in de EU strategie voor dierenwelzijn 2012-2015⁶ worden voorgesteld. De voorgestelde verordening beschrijft of definieert echter geen specifieke coördinatiestructuur voor de referentiecentra voor dierenwelzijn.

¹ Community Action Plan on the Protection and Welfare of Animals 2006-2010 (COM(2006) 13)

² Options for animal welfare labelling and the establishment of a European Network of Reference Centres for the protection and welfare of animals. COM (2009) 584 final.

³ Commission staff working document impact assessment report SEC(2009)1432.

⁴ European Parliament on evaluation and assessment of the Animal Welfare Action Plan 2006-2010 (2009/2202(INI)).

⁵ COM(2013) 265 final

⁶ COM(2012) 6 final

In maart 2010 publiceerde de Commissie een oproep (SANCO 2012/10293) voor een studie naar de haalbaarheid van een netwerk dat tot doel heeft de uitvoering van de EU-wetgeving inzake dierenwelzijn door middel van kennisstrategieën te verbeteren.

De oproep werd toegewezen aan het EUWelNet team dat het project in 2013 uitvoerde.

De Doelen van EUWelNet

EUWelNet heeft de haalbaarheid van een gecoördineerd netwerk onderzocht en daarbij de volgende vier hoofddoelen gedefinieerd:

1. Een consortium op zetten en een pilot studie coördineren;
2. Knelpunten/problemen in de uitvoering van de EU-wetgeving inzake dierenwelzijn vaststellen;
3. Kennisstrategieën ontwikkelen en testen;
4. Een integrale analyse uitvoeren en aanbevelingen formuleren voor wat betreft de haalbaarheid van en voorwaarden voor een Europees netwerk.

Aanpak

EUWelNet heeft een consortium van **zestien universiteiten** en **tien technische onderzoeksinstituten** uit **zestien EU lidstaten** samengesteld. Alle partners hadden uitgebreide wetenschappelijke expertise op relevante en aanvullende disciplines (ethologie, diergeneeskunde, dierlijke productie, sociologie, etc.), ervaring in kennisoverdracht, onderwijs, de dialoog tussen wetenschap en maatschappij, en ervaring in effectieve onderlinge samenwerking.

EUWelNet heeft zich voor dit project op de volgende drie EU-regelgevingen geconcentreerd:

- Richtlijn 2008/120/EG van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter **bescherming van varkens** ('varken richtlijn') van de Raad.
- Richtlijn 2007/43 van 28 juni 2007 van de Raad tot vaststelling van minimumvoorschriften voor **de bescherming van vleeskuikens** ('vleeskuikens richtlijn').
- Verordening (EG) nr. 1099/2009 van 24 september 2009 betreffende de **bescherming van dieren op het moment van slachten** ('slachtverordening').

Eén onderdeel in het werkplan richtte zich op het identificeren van de **moelijkheden en knelpunten** in de implementatie van deze wetgeving.. Hiertoe werd eerst de structuur en organisatie van het implementatieproces in **tien focus landen** (Roemenië, Italië, Zweden, Slovakije, Verenigd Koninkrijk, Nederland, Polen, Spanje, Frankrijk en Duitsland) in kaart gebracht. Daarna werden nationale en Europese inspectieverslagen geanalyseerd om inzicht te verkrijgen in de mate van uitvoering en gerealiseerde naleving. Dit werd gevolgd door interviews met vertegenwoordigers van de relevante publieke en private actoren in zes landen (Verenigd Koninkrijk, Nederland, Spanje, Italië, Polen en Roemenië). In de interviews werd gesproken over de maatregelen die lidstaten namen om de implementatie van de regelgeving

te faciliteren en knelpunten op te lossen; daarbij werd vooral gesproken over knelpunten op het gebied van kennisstrategieën en de mogelijke rol van een toekomstige netwerk.

In een parallel onderdeel van het project werden verschillende typen **kennisstrategieën** ontworpen en getest die de naleving van de drie gekozen wetteksten zouden kunnen ondersteunen. Dit waren onder andere **web-based networking tools, een e-learning faciliteit, fact-sheets en standaard operationele procedures (SOPs)**. De doelgroepen voor deze kennisstrategieën waren bevoegde autoriteiten, producenten, dierenartsen, dierenwelzijnsambtenaren en exploitanten van levensmiddelenbedrijven. Door de korte duur van het project was het niet mogelijk na te gaan in hoeverre deze strategieën het welzijn van de dieren daadwerkelijk verbeterden. De potentiële waarde van de strategieën is wel op de volgende manieren geëvalueerd:

- Aan het einde van een trainingssessie werd de deelnemers in een enquête gevraagd aan te geven hoe nuttig ze de training vonden;
- De kennisopname werd getest door deelnemers voor en na de training een enquête in te laten vullen en de uitkomsten te vergelijken;
- De toepassing van de door het project voorgestelde standaard operationele procedures werd beoordeeld.

In een derde onderdeel van het project werd een aantal **bestaande Europese netwerken** (EFSA, ECDC etc.) **bestudeerd die mogelijk als model** voor de organisatie van een toekomstig netwerk konden dienen. Daarvoor werd gebruik gemaakt van de informatie die op de websites beschikbaar was en er werden gesprekken gevoerd met sleutelvertegenwoordigers van de betreffende netwerken. Vervolgens werden verschillende **scenario's voor de organisatie** van een toekomstig netwerk voor dierenwelzijn ontworpen en vergeleken voor wat betreft hun sterktes en zwaktes ten aanzien van vijf (economische, politieke, sociale, organisatorische en technische) criteria. Daarnaast werden potentiële leden van een toekomstig netwerk geïdentificeerd op basis van een enquête onder partners van het EUWelNet project.

Als essentieel complementair element van het EUWelNet kennisnetwerk werd al in een vroeg stadium van het project een onafhankelijke **Raad van Advies** opgericht (bestaande uit (vertegenwoordigers van) boeren, retailers en ander bedrijfsleven, bevoegde autoriteiten, maatschappelijk organisaties, etc.). De Raad van Advies maakte het mogelijk om de meningen van een breed scala aan relevante belanghebbenden te verzamelen, en de Raad ondersteunde tevens het consortium door het verstrekken van informatie en het geven van feedback gedurende het project. Het werk met de Raad van Advies was ook cruciaal om de potentiële rol en functie van een Raad van Advies in een toekomstig netwerk beter te begrijpen. De Raad van Advies diende daarnaast om belanghebbenden te informeren over de voortgang van het project.

Regelmatig contact tussen het consortium en de leden van de Raad van Advies, twee bijeenkomsten van EUWelNet partners met alle leden van de Raad van Advies en twee bijeenkomsten voor alle consortium partners hebben een voortdurende discussie van de voortgang, resultaten en planning mogelijk gemaakt. Daarbij is tevens gesproken over specifieke problemen, zoals de positie van belanghebbenden in een toekomstig netwerk en de benodigde kwalificaties van leden.

De tijdens deze activiteiten gegenereerde kennis en informatie zijn gebruikt voor de formulering van aanbevelingen voor de oprichting van een toekomstig netwerk voor dierenwelzijn.

Resultaten en Aanbevelingen

De lidstaten organiseren de implementatie van EU wetgeving voor dierenwelzijn **op verschillende manieren**. Daardoor variëren ook de nationale en regionale wetten die de EU richtlijnen omvatten. Hoewel de implementatie in sommige landen soepeler verloopt dan in andere, ondervonden alle landen meer of minder problemen in het voldoen aan de eisen van de drie bestudeerde wetteksten.

Interviews met belanghebbenden lieten zien dat **de samenwerking tussen publieke en private actoren een cruciale rol speelt** in de ontwikkeling van ondersteunende activiteiten (bijv. toegepast onderzoek), het faciliteren van een brede verspreiding van kennis en een op de doelgroep afgestemde organisatie van informatievoorziening en training.

Over het algemeen werden **de geteste kennisstrategieën van EUWelNet goed ontvangen**. Ze hadden een positief effect op de kennis van de doelgroep, en werden in hoge mate toegepast. EUWelNet toonde daarnaast aan dat het belangrijk is om verschillende typen kennisstrategieën te ontwikkelen en deze in verschillende talen aan te bieden.

Daarnaast werd duidelijk dat de belangstelling onder kennisleveranciers (bijv. onderzoeksinstituten, universiteiten) om in een toekomstig netwerk te participeren hoog is.

Tezamen laten deze resultaten duidelijk zien dat een gecoördineerd netwerk een significante rol kan spelen om moeilijkheden en knelpunten in de implementatie van EU wetgeving voor dierenwelzijn het hoofd te bieden. De resultaten laten tevens zien dat de inspanningen van een pan Europees netwerk van kennisleveranciers succesvol gecoördineerd kunnen worden, en dat op die manier kennis en technische expertise kan worden gedeeld effectieve kennisstrategieën kunnen worden ontwikkeld.

Het hoofddoel van de EU wetgeving voor dierenwelzijn is om dierenwelzijn te beschermen, om eerlijke concurrentie tussen ondernemers te bevorderen en om de consumenten in de EU de zekerheid te geven dat de standaarden voor dierenwelzijn gehandhaafd worden.

De missie van een toekomstige Gecoördineerd Europees Dierenwelzijn Netwerk zou dus moeten zijn:

Bijdragen aan de bescherming van dierenwelzijn in Europa door de bevoegde autoriteiten en andere belanghebbenden te ondersteunen in de implementatie van de EU wetgeving

De meer specifieke **doelen** kunnen als volgt beschreven worden:

1. Consistente implementatie van de EU regelgeving faciliteren door:

- Moeilijkheden en knelpunten te identificeren evenals gerelateerde risico's voor dierenwelzijn;
- Kennisstrategieën te ontwikkelen om moeilijkheden en knelpunten het hoofd te bieden;
- Geharmoniseerde instrumenten te ontwikkelen ter implementatie van wetgeving voor dierenwelzijn;
- Training programma's voor personeel van bevoegde autoriteiten en deskundigen uit derde landen te ontwerpen en uit te voeren.

2. Het **uitvoeren en coördineren** van studies naar het niveau van dierenwelzijn, naar methodes en indicatoren om welzijn te meten en naar strategieën die het welzijn van dieren verbeteren.

3. Het **over brengen** van kennis naar belanghebbenden door:

- Het inzicht van belanghebbenden te vergroten, alsmede hun betrokkenheid en samenwerking bij het aanpakken van dierenwelzijnsproblemen, met bijzondere aandacht voor de primaire belanghebbenden (bijv. boeren in het geval van boerderijdieren);
- Het ontwikkelen van structuren en processen die het actief delen van kennis en expertise op het gebied van de implementatie van EU wetgeving mogelijk maken;
- Het geven van wetenschappelijk en technisch advies aan nationale ondersteunende organisaties voor wat betreft risico's en indicatoren voor dierenwelzijn alsmede goede praktijken om welzijnsproblemen te verlichten of op te lossen;
- Het verspreiden van onderzoeksresultaten en technische innovaties.

Om deze doelen te bereiken is het belangrijk dat het netwerk op een **effectieve manier samenwerkt**, waarbij het volgende als bijzonder belangrijk wordt beschouwd:

- Het stimuleren van een open samenwerking tussen partners in het netwerk en het aanmoedigen van samenwerking tussen publieke en private actoren.
- Het realiseren van gemeenschappelijke doelen, het efficiënt gebruik van middelen en het voorkomen van onnodige concurrentie en het verrichten van dubbel werk. De rol van een algemene vergadering waar alle partners samen kunnen komen, zou verder geformaliseerd kunnen worden als platform voor discussie en strategische besluitvorming.
- Het ontwikkelen, gebruiken en onderhouden van een *online* communicatie en management platform.
- Het vaststellen van duidelijke procedures en structuren voor het stellen van prioriteiten en het verdelen van taken, verantwoordelijkheden en verslaglegging.

- Het al in een vroeg stadium instellen van een externe, complementaire Raad van Advies. Regelmatige interactie met de Raad van Advies en een intensieve participatie van andere belanghebbenden in de activiteiten van het netwerk helpen om transparantie en vertrouwen in de organisatie en operaties van het netwerk te verzekeren.
- Het ontwikkelen van een systeem van communicatie en informatie verspreiding dat een effectieve wederzijdse stroom van informatie tussen de EU, het netwerk en andere belanghebbenden garandeert.

Het netwerk kan bestaan uit **kernleden en geassocieerde partners**, die werken aan specifieke projecten.

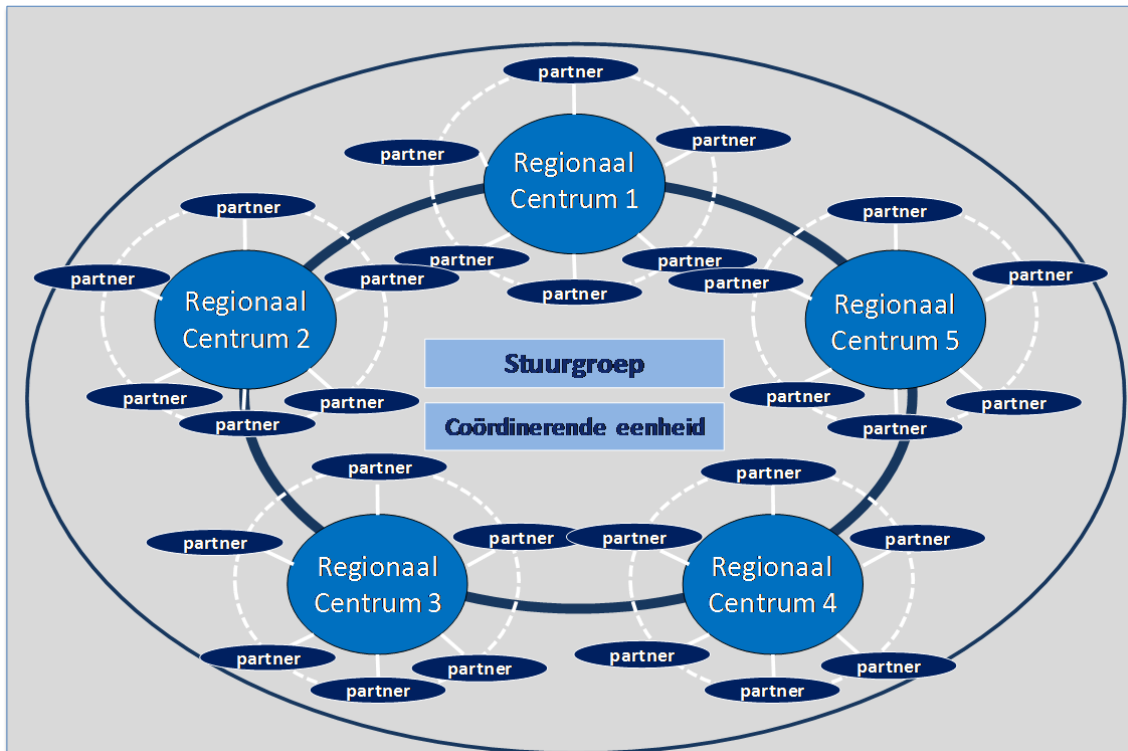
Kernleden zouden onpartijdige kennis leveranciers moeten zijn omdat deze een centrale rol spelen in de stroom van informatie binnen de lidstaten, d.w.z. tussen de verschillende actoren op het gebied van dierenwelzijn (bevoegde instanties, producenten, NGO's, bestaande netwerken etc.)

Leden en partners moeten aantoonbare expertise hebben op het gebied van dierenwelzijn (publicatielijsten, onderzoeksimpact, onderwijsprestaties, bewijs van netwerk ervaring, leiderschap ect.) evenals een onpartijdige visie op de problemen en vereisten van de sector. Wederzijdse dialoog tussen kennisleveranciers en alle dierenwelzijn actoren dient te worden bevorderd.

De samenstelling van het netwerk moet flexibel genoeg zijn om:

- Nieuwe onderwerpen te kunnen oppakken (het netwerk moet in staat zijn om nieuwe leden toe te voegen en werkgroepen met specifieke taken in te stellen);
- Het gebruik van expertise die in de Europese Unie aanwezig is te optimaliseren en om rekening te houden met nieuwe ontwikkelingen, zoals nieuwe centra van expertise en innovatie;
- Middelen daar in te zetten waar deze nodig zijn afhankelijk van de ernst, omvang en urgentie van de welzijnsproblemen, regionale verschillen in implementatie etc..

Uitgaande van de sterke en zwakke punten van de bestudeerde scenario's, raden wij een organisatie aan gebaseerd op een '**regionaal scenario**': een netwerk van regionale referentiecentra (4-5 regionale centra, bijv. 1 Oost, 1 Noord, 1 Zuid, 1 West, 1 Centraal Europa) die op hun beurt samenwerken met regionale partners (zie schematische weergave).

Effectieve samenwerking en kennisdeling vergt vertrouwen. De regionale structuur van het netwerk reduceert het probleem dat taalbarrières kunnen opwerpen en maakt het mogelijk rekening te houden met regionale en culturele verschillen. Dat bevordert de ontwikkeling van vertrouwen tussen de relevante actoren en instellingen in elke regio. Regionale referentiecentra zouden alle onderwerpen moeten behandelen (diersoorten of problemen), maar zouden zich op grond van regionale omstandigheden kunnen specialiseren in een bepaald onderwerp. Een regionale organisatie loopt het risico van fragmentatie en isolatie; effectieve interregionale communicatie en samenwerking zijn daarom van essentieel belang. Dit scenario biedt een goede balans tussen lokale initiatieven (gebaseerd rond regionale referentiecentra) en het belang van een overkoepelende organisatie.

De **coördinerende eenheid** zou moeten bestaan uit afgevaardigden van de Referentiecentra en de Commissie. Zodoende zal zij voldoende vertrouwen wekken, en de coördinatie en communicatie tussen lidstaten en de Commissie kunnen faciliteren.

In een optimaal scenario zouden de totale kosten ongeveer **7,1 miljoen euro** per jaar bedragen uitgaande van 5 referentiecentra en één coördinerende instantie (zie *deliverable 6* voor gedetailleerde berekeningen en hypothesen).

Het EUWelNet pilot project heeft drie kern activiteiten voor het toekomstig Netwerk geïdentificeerd die hieronder nader worden toegelicht.

Kernactiviteiten voor een toekomstig netwerk

Het vergaren van informatie om probleemgebieden te identificeren en werkplannen voor te stellen

Om de netwerkactiviteiten te organiseren is het van groot belang om vast te stellen welke specifieke knelpunten en moeilijkheden de implementatie van regelgeving betreffende de verschillende dierssectoren belemmeren, rekening houdend met de diversiteit van producenten en regio's.

Om continu inzicht te hebben op zowel knelpunten in implementatie als de welzijnsstatus van dieren in de lidstaten is het belangrijk om verschillende informatiebronnen te gebruiken, bijvoorbeeld nationale inspectie rapporten, Europese FVO controles en andere rapportages zoals samengesteld door ministeries, NGO's, raden voor dierenwelzijn en wetenschappers.

Vooraf in lidstaten met relatief weinig publiek-private netwerken en daar waar kennis instituties relatief weinig samenwerken met eindgebruikers, is het van groot belang om het gebruik van bestaande informatie te combineren met een proactieve inventarisatie van de knelpunten en problemen onder eindgebruikers (boeren, slachthuizen, vervoerders, bevoegde instanties).

De coördinerende eenheid gebruikt die informatie om de prioriteit van probleemgebieden te bepalen en een werkplan voor het netwerk voor te stellen.

De op EU niveau geproduceerde statistieken kunnen ook gebruikt worden om graadmeters (benchmarks) te ontwikkelen voor specifieke welzijnsproblemen op regionaal, nationaal en bedrijfs niveau.

Het toevoegen van aspecten zoals duurzaamheid, kostprijs, opbrengst etc. zal evaluatie van dierenwelzijn in een breder techno-economische context mogelijk maken en daarmee helpen bij de implementatie van welzijnsmaatregelen.

Het delen van kennis en produceren van educatie en informatie materiaal om de gevonden problemen te verhelpen

De binnen EUWelNet opgedane ervaring laat zien dat het vergaren en delen van kennis en expertise binnen een netwerk inzicht biedt in de volgende vragen:

- a) waarom een bepaald stuk wetgeving dierenwelzijn kan verbeteren (bijv. waarom groepshuisvesting beter is voor het welzijn van zeugen),
- b) hoe dit het beste geïmplementeerd kan worden (bijvoorbeeld *best practices* ten aanzien van het type manipulatie- materiaal voor varkens) en
- c) welke relaties er bestaan tussen welzijnsverbetering en potentiële economische, zoötechnische en andere voordelen (bijv. verminderde veearts kosten, toename in product kwaliteit).

Kennis wordt verzameld door middel van literatuurstudies, expert bijeenkomsten, workshops en regelmatig contact met andere kennisnetwerken, autoriteiten, relevante organisaties, belanghebbenden en de Raad van Advies. Andere 'kennis' materialen kunnen bestaan uit *best practices*, training formules en training materiaal alsmede richtlijnen voor de toepassing van specifieke wetgeving, foto's, audiovisuele middelen etc.

Alle materialen zullen regelmatig geactualiseerd moeten worden en beschikbaar moeten zijn in verschillende talen.

Het zeker stellen van de verspreiding en uitwisseling van kennis

Het netwerk kan de collectieve kennis en expertise op twee manieren beschikbaar stellen. Ten eerste kan het een database ("pakhuis") ontwikkelen met informatie over knelpunten, welzijnsstatus en

problemen evenals materiaal voor kennisoverdracht dat eenvoudig toegankelijk is voor belanghebbenden. Ten tweede kan de toepassing van doelgerichte kennisstrategieën zorg dragen voor een proactieve verspreiding van expertkennis onder eindgebruikers en tussenpersonen, zoals veeartsen, controleurs en andere adviseurs. De opzet van de strategieën verschilt en is afgestemd op specifieke doelgroepen, bijv. interactieve websites, *e-learning* middelen, trainingen, workshops, *fact sheets* en populaire artikelen in de landbouw pers en vakbladen etc.

Kennisstrategieën worden doorgaans hoger gewaardeerd en meer gebruikt wanneer ze een wederzijdse dialoog promoten, het doel van de wetgeving verduidelijken, de voordelen voor de dieren en producenten beschrijven en duidelijk uitleggen hoe wetgeving geïmplementeerd kan worden. Een gezamenlijke training van inspecteurs, boeren en veeartsen in alle lidstaten kan hun werklast verlichten, de uitwisseling en overname van *best practices* ondersteunen en daarmee tevens de harmonisering van implementatie bevorderen.

Het succes van de verschillende kennisstrategieën dient vervolgens op vier niveaus beoordeeld te worden: de reactie van eindgebruikers, hun toename in kennis, hun gedragsverandering en de effecten op het welzijn van dieren.

Conclusies

De toenemende maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van het welzijn van boerderijdieren dienen gerealiseerd te worden binnen **economisch en ecologisch duurzame** productiesystemen.

EUWelNet laat zien dat een gecoördineerd netwerk van universiteiten en onderzoeksinstituten succesvol samen kan werken en een **waardevolle ondersteuning biedt voor de implementatie** van Europese wetgeving voor dierenwelzijn. EUWelNet heeft moeilijkheden en knelpunten effectief geïdentificeerd en innovatieve kennisstrategieën ontwikkeld om deze te verhelpen.

Een op dit concept gebaseerd toekomstig netwerk zal de uitwisseling van kennis op het gebied van dierenwelzijn faciliteren alsmede de kernactoren en instituties binnen Europa verenigen in een gemeenschappelijke investering in kenniscreatie.

Dit zal niet alleen bijdragen aan het verbeteren van **dierenwelzijn**, maar ook de **prestaties, product kwaliteit** en de **concurrentiepositie** van de Europese veehouderij verhogen.

Gezien de uitkomsten van EUWelNet en de genoemde additionele voordelen, adviseren het consortium en de Raad van Advies een dergelijk netwerk op te richten, met een adequaat jaarlijkse budget en met een missie om bij te dragen aan de bescherming en verbetering van het welzijn van de dieren in Europa door het ondersteunen van de bevoegde instanties en andere belanghebbenden bij de implementatie van EU-regelgeving.